

Nejkrásnější ze všech nocí, chodí k lidem o Vánocích

*Vánoce a smích – J. Žáček
Já mám z Vánoc nejraději,
když se doma všichni smějí,
když se kapři mrskají,
a prskavky prskají.*

Oblast poznání

1/ seznámíme děti s obdobím, které přichází – advent. Advent (slovo pochází z latinského adventus a znamená příchod, tedy očekávání příchodu Ježíše) říkáme období 4 nedělí, které předcházejí Štědrému dnu, je tedy dobou rozjímání a příprav na vánoční svátky.

V minulosti v tento čas přicházelo pro lidi klidnější období krátkých dnů a dlouhých nocí, kdy po dlouhých dnech práce na poli spojených se sklizní a přípravou půdy na zimu, přicházel odpočinek a také práce uvnitř domu. Bylo to například tkaní látek, draní peří, šití nebo pletení, výroba a opravy nástrojů k práci. Lidé se při těchto činnostech často scházeli a vypravovali si, rozjímali.

Nejviditelnějším symbolem adventu ve většině dnešních domácností je adventní věnec. Vyrobený může být z různých materiálů, nejčastěji se používají jehličnany, vždy jsou na něm 4 svíčky, které se zapalují v protisměru hodinových ručiček tak, že první neděli zapálíme jednu svíčku, další neděli dvě atd. Neděli před Štědrým dnem hoří tedy všechny svíčky. Adventní svíčky mají dnes různou barvu, barva by však měla být fialová, třetí svíce potom růžová. Někdy se svíčky jmenují - nejznámější názvy pro svíčky jsou: naděje, mír, přátelství, láska nebo také svíce: proroků, betlémská, pastýřská, andělská.

Pro děti je zajímavý také adventní kalendář, který jim zkracuje dobu čekání. Zajímavé bývají kalendáře, ve kterých děti naleznou na každý den úkol (naučte se koledu, namalujte vánoční obrázek atd) a pomáhá jim zkrátit období čekání na Štědrý den. Jen pro zajímavost – první adventní kalendáře se objevily v 19.století.

2/ V prvním adventním týdnu seznámíme děti s adventními tradicemi a svátky, které přicházejí: slaví se dva svatí, Barbora a Mikuláš.

4. prosince (na svatou Barboru) se řezají "barborky", tedy větvičky z ovocných stromů nebo ze zlatice, které by měly doma do Štědrého dne vykvést. Tradice říká, že rozkvete-li barborka dívce na vdávání, do roka se vdá. Dříve v některých krajích do stavení přicházely mladé dívky převlečené za Barborky-oblékly se do bílých šatů, byly neučesané a na hlavách nosily zelené věnce. Cinkaly zvonečky a dětem rozdávaly dobroty. Těm, které zlobily, hrozily metlami z větviček. Některé děti dodnes dávají za okno punčochu, do které dostanou několik pamlsků nebo ovoce.

5. prosince, v předvečer svatého Mikuláše chodí zase Mikuláš s čertem a andělem a obdarovává hodné děti především sladkostmi, ovocem, někdy i drobnými hračkami. Tato tradice se v Českých zemích drží už od 13. století. Postava Mikuláše vychází z legendy o sv. Mikuláši, jednom z prvních biskupů křesťanské církve. Svůj majetek rozdál těm, kteří ho potřebovali. Legenda říká, že kdysi pomohl také třem dcerám zadluženého otce tím, že jim tajně daroval peníze jako věno, aby se mohly vdát za své vyvolené. Děti můžete přístupnou formou seznámit s legendou o sv. Mikuláši, společně se

zamyslet nad tím, jaká hezká vlastnost je spojována s postavou Mikuláše – štědrost. Sv. Mikuláš je také patronem námořníků.

Dnes děti navštěvuje Mikuláš v doprovodu anděla, který představuje dobro, zlého čerta. U nás většinou čertíci jsou spíše rozpustilí, v některých zemích (zejména Rakousko) chodí průvodci zlých čertů (Krampus). Můžete si společně prohlédnout obrázky, postavy si popsat, pojmenovat si součásti oblečení – berla, mitra, plášť atd.

Nezapomeňte prosím na to, že čertem děti nikdy nestrašíme. Rodiče jsou pro děti zárukou bezpečí, ochrany.

V příloze naleznete legendu o sv. Mikuláši i zajímavosti o tom, jak se tento svátek slaví ve světě.

2/ prožijeme společně s dětmi příjemný předvánoční čas a těšení na Štědrý den. Seznámíme je s tradicemi a zvyky, které se k tomuto času pojí nejen u nás, ale také v jiných zemích (**v příloze je nabídka**). Společně se těšíme z příjemných zážitků. Můžeme dětem vyprávět o Vánocích našeho dětství a podobně.

3/ Při vycházkách pozorujeme prodej vánočních stromečků, kaprů, jmelí, pozorujeme vánoční výzdobu a podobně.

Předmatematické představy

1/ učíme děti rozlišovat různé tvary, postřehnout rozdíly mezi obrázky - např. najdi dvě stejné ozdoby, rukavičky na obrázku a podobně-ideální jsou pracovní listy a obrázky

2/ vytváříme logickou řadu (pokračování řady) - např. různé kousky ze stavebnice (lego) pokládáme do opakující se řady – jak pokračuje? Lze také vytvořit pracovní list na papír.

3/ zahrajeme si hru „ukáž mi to jinak“ – na prstech rukou ukážeme dítěti určitý počet prstů (např. 3 na jedné ruce), na vyzvání „Ukaž mi to jinak“ dítě zvedne např. 1 prst na jedné ruce a dva na druhé. Napomáháme vytváření představ o čísle a o matematických operacích. Můžeme počítat – „ukázal jsem ti 3 prsty. 2 a 1 jsou tři.“ Samozřejmě je omezené množství prstů, ale pro naše potřeby tyto matematické operace jsou dostačující. Pokud budete chtít, můžete hru hrát třeba s PET víčky nebo vystřihanými kolečky a podobně a dostat se i na vyšší úroveň.

Oblast řeči

1/ přečteme dětem básničky s Mikulášskou tematikou, můžeme se některou také naučit. Dbáme vždy na dobrý přednes. Můžete si zopakovat básničku s pohybem, kterou již znají z minulých let:

Mikuláš

Mikuláši, Mikuláši, neber sebou čerty radši,

vezmi sebou anděly, ti nám něco nadělí.

Čert nosí pytel a metlu, myslí si, že se ho leknu.

Dělá na mě bububu a já se ho bát nebudu.

Mikuláš

Brzy přijde Mikuláš, co má rozevlátý plášť.

Andílek a čertík taky, dárků mají plné vaky!

A tomu, kdo hodný byl, kdo se čertu zalíbil,

Tomu dají dárečky, když jim řekne básničky.

Ale ten, kdo zlobil moc, nemá tu nic pro radost!

Pohrozí mu metličkou, nespasí se básničkou.

Anděl

*Anděl seděl na obláčku,
čáry máry čaroval.
Vyčaroval Mikuláše,
moc se z toho radoval.
Dejte pozor, milé děti,
čarování není žert.
Něco se mu nepovedlo,
objevil se taky čert.*

- pohyby rukou naznačují čarování
- složíme ruce nad hlavou do tvaru trojúhelníku
- tleskáme do rytmu
- hrozíme prstíkem
- dlaněmi točíme (znamení ne)
- hlavu do dlaní
- prsty naznačit rohy

Přišel k nám čert s Mikulášem

*Přišel k nám čert s Mikulášem,
přišel nikým neohlášen,
zazvonil a povídal,
že by se rád podíval.
Nebyl nikdy v naší školce,
kde se líbí každé holce
i každému klukovi,
Vítkovi i Kubovi.*

*Za tu pěknou podívanou
dal punčošku nadívanou,
nadívanou, já to vím,
tím nejsladším cukrovím.
Všichni jsme se radovali,
také jsme jim zazpívali,
ať přinesou zimní čas
a příští rok přijdou zas.*

3/ hrajeme si na čerty – gymnastika mluvidel – vyplazujeme jazýček různými směry, dosáhne na bradu? Na nos? Děláme jazykem „boule“ do tváří, hýbeme jazykem nahoru a dolů, do stran za čertího zvuku „bl“

4/ Můžete se s dětmi podívat na příběh z Chaloupky na vršku – **upozorňuji, že tajemství převleku je v závěru vyraženo** https://www.youtube.com/watch?v=Z-c_oyCKJLQ

5/ čteme příběhy s vánoční a předvánoční tematikou, seznamujeme děti s neznámými slovy, dbáme vždy na dobré porozumění. Rozšiřujeme slovní zásobu dětí o nová slova, která jsou spojena s Vánoce (jmelí, štola, vánočka, kometa...).

6/ můžeme se podívat na vánoční příběh z „Chaloupky na vršku“

https://www.youtube.com/watch?v=6fJs4pu9Q_c

nebo na „Kртеčka o Vánocích“ <https://www.youtube.com/watch?v=o5K1DLrpyYs>

případně na jiné vánoční pohádky a příběhy. Povídáme si s dětmi o tom, co viděly, co je zaujalo.

7/ čteme vánoční verše, některé z nich můžeme naučit děti přednášet. Např.:

Vánoční stromeček

*Vánoční stromeček v pokoji voní,
Stříbrný zvoneček už na něm zvoní.
Houpá se zvoneček na dlouhé niti,
Vánoční stromeček třpytí se, svítí.*

Vánoční cukroví

*Veverka to nezapírá,
sladká jádra ráda sbírá.
Kolik jich má, nepoví.
V zimě, až sníh začne vát,
může si jich trochu dát
na vánoční cukroví.*

Nadílka

Vánoční stromeček v pokoji stojí,
děti ho po roce slavnostně strojí.
Nahoru hvězdičku, doprostřed andílka,
dolů jen maličko, tam bude nadílka.

Andílek

Na bílém obláčku andílek maličký,
prstíčky rozsvítí sněhové hvězdičky.
Jednu nám posílá i s přáním od srdce,
ať s láskou prožijem letošní Vánoce

Kapři

Dva kapři se spolu přeli,
kdo je lepší v rybníce.
Brzy je však přerušila
rozumnější bělice.
Přestaňte se hádat, braši,
jistě každý uvěří,
že jste oba stejně dobří na vánoční večeři.

Jezulátko

Vánoce, Vánoce, to jsou pěkné svátky,
noc je tmavá, noc je dlouhá, ale den je krátký.
Betlém a stromeček, jezulátko k tomu,
pastýř nám vytrubuje u našeho domu.
Vánoce, Vánoce, svátky našich dětí,
stříbrná hvězdička po nebičku letí.

Hvězdička

V rozkrojeném jablíčku – vzpažíme,
objevíme hvězdičku. - otáčíme se do stran
Tahle není z oblohy, - třepotáním prstů přejdeme do podřepu
honem vyskoč na nohy! - vyskočíme do stoje
Je to hvězda z ovoce, - předpažíme s dlaněmi vzhůru
brzy budou Vánoce - tleskáme o boky

7/ vyprávíme si s dětmi o předvánočních přípravách a také o jejich vánočních přáních. Necháme dětem dostatečnou časovou dotaci k vyjádření přání, ale zároveň je učíme respektovat druhé, vnímat to, co si přejí druzí, co potřebují, z čeho mají radost.

Rozvoj estetického vnímání

1/ Můžeme nechat děti nakreslit nebo namalovat postavy Mikuláše, anděla a čerta. Předem si je popíšeme – co nesmí chybět Mikulášovi? Jak vypadá čert? Anděl? Postavy můžeme kreslit samostatně, ale také společně. Dbáme na detaily, na to, aby postava měla všechny podstatné znaky, a snažíme se děti navést k tomu, aby končetiny nebyly kreslené pouze jednou čarou. Nezapomeňme ale, že obrázek je výsledkem dětské fantazie, proto do práce nezasahujeme kritikou, pokud se rozhodneme děti vést, děláme to citlivě.

2/ Kreslíme nebo malujeme vánoční stromeček – používáme různé výtvarné techniky (kresbu, malbu, koláž, smývanou techniku i jiné)

3/ společně vyrobíme vánoční přáníčko pro kamaráda, pro prarodiče a podobně. Zdobíme kresbou nebo malbou, můžeme vytvořit třeba i koláž nebo obrázek doplnit mozaikou, otiskem, použít smývanou techniku-záleží na fantazii vaší a dětí (ústřední motiv je stromeček, kometa, betlém, svíčka a podobně),

4/ posloucháme a zpíváme známé koledy vánoční písničky pro děti. Např. tyto

<https://www.youtube.com/watch?v=nWBUfBzKrVw> a

<https://www.youtube.com/watch?v=h0ehm2Wbyk8&list=PL5z0vxACeJg6AeoxUhz2cC9HBcZ6-5nvV>
<https://www.youtube.com/watch?v=AmBwxyNz8BI>

Oblast pohybová

- 1/ zahrajeme si na čertovské ocásky - – jde o honičku zaměřenou na pozornost, kdy je úkolem honícího sebrat čertíkům ocásek (stuha zatrčená za kalhoty), ocásek je jeho, čert bez ocasu honí.
- 2/ ke cvičení použijeme míčky (ideálně masážní)– budeme jimi „masírovat“ různé části těla, podávat si je kolem těla, pod pokrčenou nohou a podobně, posunovat je po zemi chodidlem.
- 3/ cvičit budeme s reprodukovanou hudbou – jde o sladění pohybu s hudbou, můžeme použít třeba šátek, stuhu, zkusit jednoduchý „taneční“ krok. (Na internetu lze také najít písničky pro děti a nechat děti „tančit“ – např https://www.youtube.com/watch?v=JZ5a_LouUE nebo <https://www.youtube.com/watch?v=pdUa6nte6nU> a podobně.
- 3/ venku trénujeme pohyb v terénu, chodíme po kluzkém terénu, pokud bude ta možnost, tak také ve sněhu.

Pracovní činnosti

- 1/ vyrobíme si čertovský řetěz z proužků papíru. Dbáme na čistotu při práci a také na úklid po činnosti. Hotový řetěz může být součástí výzdoby v dětském pokoji – radost z vykonané práce.
- 2/ vyrábíme podle vlastní fantazie vánoční ozdoby – vystřihujeme, modelujeme, barvíme nebo zdobíme třpytkami a dalšími ozdobami (kořením atd). Tvoříme z papíru, z moduritu nebo jiné hmoty, solná hmota nebo studený porcelán se dá vyrobit i doma.
- 3/ z chvojí můžeme s pomocí dětí připravit vánoční vazbu na stůl, svícen a podobně - hezký a tradiční je ozdobený voňavý pomeranč nebo jablko – zapícháním hřebíčku a párátek s kousky sušeného ovoce a barevných papírů, nahoru můžeme (ale nemusíme) přidat svíčku.
- 4/ můžeme vyzkoušet „ubrouskovou techniku“ – stáhneme ubrousek na jednu vrstvu, natřeme připravenou plochu herkulem, přiložíme obrázek, jemně štětcem přitiskneme. Slabou vrstvu ubrousku je možné lepit nejen na papír, ale také na jiné plochy. Použijeme-li dřevo nebo květináč, můžeme na závěr přelakovat. (Velmi hezky vypadá např. zvoneček vyrobený touto technikou z maličkého květináče).
- 5/ z menší lahve (od přesnídávky nebo marmelády) můžeme vyrobit svícen pomocí barev na sklo a ozdobit hrdlo lahve provázkem, ozdobou, stuhou podle vlastního vkusu a fantazie. Je také možné sklenici natřít herkulem a obalit v soli.
- 6/ Hezký je např. Betlém nakreslený fixem na pauzák, kterým obtočíme zavařovací lahev a dovnitř umístíme svíčku.
- 7/ věku přiměřená pomoc s prací dospělých trvá – necháme děti pomáhat při předvánočním úklidu hraček, pokojíčku, pečovat o své věci. Zajímavá činnost je pomoc při výzdobě bytu nebo při pečení či zdobení cukroví.
- 8/ při procházkách sledujeme vánoční výzdobu, co se nám líbí a proč atd. – estetické hodnocení prostředí.

PŘEJEME KRÁSNÝ ADVENT A VÁNOCE PLNÉ RADOSTI.

VÁNOČNÍ A ADVENTNÍ TRADICE

Advent

Advent (z lat. adventus = příchod) je začátek liturgického roku, období čtyř neděl před vánočními svátky. Je to doba radostného očekávání příchodu Ježíše Krista, duchovní přípravy na Vánoce, doba rozjímání a dobročinnosti.

V západní tradici je advent také dobou zklidnění. Odpovídalo to životnímu stylu našich předků, jejichž přirozeným rytmem byla intenzivní práce v době od jara do podzimu, kdy bylo nutné zvládnout veškeré zemědělské práce, a odpočinek v zimě, kdy se vykonávaly domácí práce jako draní peří, šití, pletení, předení, tkaní, apod, při kterých se lidé setkávali, vypravovali si, rozjímali. Dříve byla doba adventní zároveň dobou postu, kdy byly zakázány zábavy, svatby a hodování.

S adventním obdobím je spojena celá řada lidových i moderních tradic.

Adventní věnec

Tradičním symbolem adventu je od 19. století adventní věnec, který má v různých oblastech různou podobu, v České republice (a v katolických zemích) nejčastěji se čtyřmi svíčkami, z nichž tři jsou podle tradice fialové (modré) a jedna růžová. Fialová (modrá) barva symbolizuje pokání, ztišení a čekání. Dříve byly věnce zavěšovány na stuhách, v poslední době jsou především kladeny na stůl. Zapalování stále většího počtu svící vyjadřuje stupňující se očekávání a radost. Někdy se svíčky pojmenovávají, jde o svíce proroků, betlémskou, pastýřskou, andělskou, jiné nejznámější názvy pro svíčky jsou: naděje, mír, přátelství, láska.

1. adventní neděle má pohyblivé datum proto, aby 4. adventní neděle byla vždy v neděli před 25. prosincem. Nese označení železná, toto označení je ale jenom komerční. Na 1. adventní neděli zapalujeme první (fialovou) svíčku, tzv. svíce proroků. Tato svíčka je upomínkou na proroky, kteří předpověděli narození Ježíše Krista.

2. adventní neděle. Na druhou adventní neděli zapalujeme druhou (fialovou) svíčku, tzv. betlémskou, která reprezentuje lásku a představuje Ježíškovy jesličky. Svíce se mají zapalovat proti směru hodinových ručiček, symbolizují odpočítávání příchodu Štědrého dne. Tato neděle se nazývá bronzová a vyzývá k pokání.

3. adventní neděle. Od první adventní neděle nás dosud provázela postní fialová barva, to se ale nyní změní. Ve třetím adventu se fialová mění na veselejší růžovou. Na adventním věnci zapálíme růžovou svíci, která se nazývá pastýřská. Zapálení této svíce vyjadřuje radost z toho, že se předvánoční půst blíží ke konci a adventní období získává slavnostnější ráz. Třetí adventní neděle se též nazývá stříbrná. Podle zvyků a tradic nastává čas na zamyšlení.

4. adventní neděle (nazývaná zlatá) je ve znamení posledních příprav na Vánoce a slavnost narození Páně. Zapaluje se 4. svíce na **adventním** věnci, tzv. andělská, představující mír a pokoj.

Barborka

4. prosince, na svátek sv. Barbory, se podle tradice stříhají větvičky ovocných stromů, zlatice nebo břízy („barborky“), dávají do vázy do tepla a čeká se, zda vykvetou nebo vyraší. Kvetoucí zlatice věštila bohatství do domu, netradiční barborka z břízy bělokoré při vyrašení měla znamenat rok plný zdraví. Pokud vykvetly do Štědrého dne větvičky ovocného stromu, děvčata na vdávání se měla dočkat do roka svatby. Dívky dříve též trhaly více větviček a pokud měly více nápadníků, pojmenovávaly je po nich. Ta větvička, která vykvetla nejdříve, symbolizovala jejího skutečného ženicha. Barborky také dovedly předpovídat šťastný měsíc v roce: kolikátý den po uříznutí větvičky barborka vykvetla, ten měsíc bude v příštím roce šťastným. Kvetoucí větvičky měly rovněž přinést do domu trochu radosti a příslib dalšího jara.

Na svátek Barbory natrhané větvičky jsou památkou na pannu a mučednici svatou Barboru z maloasijské Nikomédie, kterou podle legendy stál vlastní otec, bohatý pohanský obchodník, za to, že se nezřekla křesťanské víry. Cestou na popravu prý uchopila větvičku, která pak vykvetla uprostřed zimy.

Ovšem dříve a zejména na vesnicích oslavy na památku svaté Barbory probíhaly zcela odlišně. Ženy si oblékly bílá prostěradla a šátky, na hlavu daly zelené věnce, obličej si sypaly moukou a neučesané obcházel domácnosti, přičemž zpívaly píseň o svaté Barboře. Hodné děti přitom dostávaly různé dárečky a sladkosti, zlobivé byly šlehány metlami. Tuto tradici však časem nahradil Mikuláš nadělující dárečky spolu s andělem a čertem, a to o 2 dny později. A Barborka? Zvyk vzniklý na její počest byl zjednodušen na pouhé trhání větviček.

Svatý Mikuláš z Myry

Mikuláš se narodil ve městě Patara v římské provincii Asii do křesťanské řecké rodiny. Běžně se počítá, že se tak stalo mezi lety 280/286, ale udávají se i dřívější termíny. Svatý Mikuláš je uctíván jako patron námořníků, obchodníků, lukostřelců, dětí, lékárníků, právníků, studentů a vězňů, je patronem Ruska. Z toho, že se stal patronem rybářů a námořníků, bývalo odvozováno, že by mohl být původně povoláním rybář či námořník, pravděpodobněji ale je, že se jeho rodina zabývala obchodem s rybami. Byl velmi zbožný a po smrti otce prý rozdál dědictví chudým. Byl biskupem Myry, a to patrně velmi oblíbeným a rozsáhlé činným v oblasti dobročinnosti. Byl též velmi zapáleným obhájcem víry. Je mu připisováno zničení několika pohanských chrámů. Zároveň se též patrně zasazoval o spravedlivý přístup k cizincům a dohlížel na spravedlivý chod soudů. Činil to nejspíše moudře, neboť se stal známým také jako ochránce nespravedlivě obviněných.

Legenda o šlechtici a jeho třech dcerách: Jde o jednu z nejstarších legend o sv. Mikulášovi, která se dochovala ve vícero podobách. Podle nejextrémnější verze zchudlý šlechtic poslal své tři dcery do veřejného domu, aby si vydělaly na věno. Mikuláš jim podle legendy hodil oknem po jednom sáčku se zlaťáky, takže mohly ukončit svou činnost a vdát se. Umírněnější a poměrně rozšířenější verze podávají celou záležitost tak, že zchudlá rodina uvízla v dluhách a vše směřovalo k tomu, že otec skončí ve vězení pro dlužníky a dcery budou prodány a odvečeny do veřejných domů. K tomu však nedošlo díky zásahu sv. Mikuláše. Rodina tak unikla z dluhů a zbylo i na věno.

Česko a Slovensko: 5. prosince, v předvečer svatého Mikuláše, zde chodí Mikuláš se svým doprovodem a obdarovává hodné děti. Mikuláš je představován v biskupském oděvu (plášť, berla, mitra) s dlouhým bílým vousem a je doprovázen anděly a čerty (anděl je ze všech společníků nejmodernější verzí). Andělé s Mikulášem roznášejí dárky, čerti se starají o symbolické trestání a strašení zlobivých dětí. Celkově je Mikuláš jakousi přípravou na Vánoce, tento večer se však nerozdávají příliš hodnotné a trvalé dary, ale spíše jde o ovoce, pamlsky nebo malé dárky pro štěstí, zlobivé děti mohou dostat kousek uhlí nebo brambory. Mikulášská nadílka byla ale v době, ze které zvyk pochází, dětmi oceňována více než dnes (zejména pro menší dostupnost laskomin a některých druhů ovoce). Ve všech dobách v této tradici šlo nicméně především o zážitek více než o dary.

Sváteční tradice ve světě: Tradice spojené s Mikulášovou osobou jsou velmi pestré a krajově i národnostně se velmi liší, i když součástí většiny z nich je rozdávání dárků dětem. Například u nás jsou v doprovodu Mikuláše většinou čertíci rozpustilí, v některých zemích (zejména Rakousko) chodí celé průvody zlých čertů (Krampus), jinde Mikuláše doprovází Černý Petr, dárky také Mikuláš tajně schovává pod polštář (např. v Polsku). V USA se Mikulášská tradice postupně přetvořila ve fenomén Santa Clause, který ovšem dnes již roznáší dárky o Vánocích. Odtud se Santa v této pozměněné podobě šíří do okolního světa. Santa Claus však nemá atributy a oděv českého Mikuláše, ale je oblečen do červeno-bílého oděvu, červeno-bílé čepice a vysokých holínek.

V západní liturgické tradici jeho svátek připadá na 6. prosinec a oslava tohoto svátku je spojena s rozdáváním dárků dětem (obvykle v předvečer 5. prosince). Byl inspirací pro vytvoření mýtické postavy Santa Clause.

Lucie

Jméno Lucie má původ v latinském slově „lux“, což znamená světlo. Jméno Lucie znamená světlá, zářící. U nás je Lucie považována za symbol čistoty. Podle lidové tradice platil v den jejího svátku zákaz draní peří a předení lnu. Lucky, zahalené do bílých pláštů s pomoučeným obličejem nebo v masce s čapím zobákem, při svých obchůzkách kontrolovaly domácnosti, zda nederou peří, nepředou a také zda mají již uklizeno na vánoční svátky. V ruce nosily peroutku a vařečku nebo velký dřevěný nůž. Kdo zákaz práce porušil, toho přišly Lucie klepnout přes prsty vařečkou a pocuchat mu prádlo. Nehodné děti Lucie strašily, vytahovaly z postelí a cpaly do džberu (menší kádě), chtěly si je odnést. Poslušným dětem Lucie nadělovaly do punčoch.

Lucie zemřela mučednickou smrtí 13. prosince roku 304. V 5. století byla prohlášena za svatou a patronkou města Syrakus. Svatá Lucie se stala patronkou přadlen, švadlen, krejčích, kočích a dalších řemesel. Lidé se k ní modlili při očních onemocněních, bolestech v krku a infekcích. Ochránovat měla také děti a slepce. Památka svaté Lucie je uctívána především v Itálii, kde se konají slavnosti s průvody se zapálenými světly. Poměrně nové jsou oslavy ve Skandinávii, prvně se objevily ve Švédsku na počátku 19. století.

K 13. prosinci se váže také řada magických rituálů: v předvečer Luciina svátku nastává jedna z nejtemnějších nocí, kdy se scházejí čarodějnice, aby škodily lidem. Lucie byla považována za ochranitelku před jejich kouzly.

Vánoční cukroví, vánočka

Vánočka nesměla chybět v žádném štědrovečerním menu. Věřilo se, že její křížové pletení ochrání lidi u stolu před zlými silami. Proplétání čupků vánočky má totiž symbolický význam – spodní nejsilnější prameny čupku představují zemi, slunce, vodu a vzduch. V prostředním čupku jsou spleteny rozum, vůle a cit. Vrchní dva zapletené prameny symbolizují vědění a lásku. Vánočka tvarem připomíná Ježíška v povijanu, byla proto symbolem nového života. Vánoček se peklo tolik, kolik měla rodina členů. Kousek dostával i dobytek, aby byl celý příští rok zdravý a neočarovaly jej nějaké zlé síly. Prastarým zvykem bylo zapéci do vánočky minci a tomu kdo ji při krájení našel měla přinést štěstí, zdraví a bohatství po celý příští rok.

Při výrobě vánočky se dodržovaly určité zvyky a pravidla, jako třeba, že hospodyně musela při zadělávání těsta mít na sobě bílou zástěru a na hlavě šátek, a po celou tu dobu nesměla promluvit. Během kynutí těsta nesměly děti skákat, naopak hospodyně měla poskakovat co nejvýš, aby těsto dobře vyběhlo. Při pečení pak musela dávat dobrý pozor, protože pokud těsto nenakynulo, vánočka při pečení praskla nebo se připálila, znamenalo to pro domácnost špatné znamení. Dívka, která se chtěla vdát, měla na Štědrý den posbírat devět patek od vánoček a přání bylo předem splněno. Historie vánočního **cukroví** sahá přibližně do 16. století, kdy první cukroví nemělo dnešní podobu. Cukroví v historii mělo chránit rodinu a celé hospodářství před temnými silami. Typickým příkladem je cukroví v podobě vykrajovaných zvířat, které mělo chránit živá zvířata v hospodářství, cukroví ve tvaru kruhu bylo symbolem slunce a věšelo se na domy či ovocné stromy. Cukroví se dle tradice peklo pouze z mouky z vlastní úrody, aby v příštím roce přišla vysoká úroda. Těsto se z rukou otíralo o stromy a zbylá voda z těsta se lila do krmení hovězího dobytka, aby nadále dobře dojíl.

Cukroví v současné podobě se objevilo během 19. století, patřilo však pouze do bohatých domů a jeho součástí byla vzácná koření. Nejoblíbenějším cukrovím v 19. století byly karamely, které byly součástí štědrovečerního stolu nebo vánočního stromečku. Cukroví se také peklo z vánočkového těsta. Jednou z častých přísad do cukroví 19. století byl med, ve městech se objevovaly tzv. medáky ze směsi medu, cukru, vajec, másla, mléka a hladké mouky, často se tato směs upravila do podoby placek a následně se upekla a natírala se čokoládovou polevou. Historicky se objevovalo i škvarkové cukroví, nejprve na vesnicích a kolem poloviny 19. století ve městech. Od druhé poloviny 19. století se pekly i tzv. zázvorky z polohrubé mouky, strouhaného zázvoru, cukru a vajec. Po druhé světové válce se cukroví začalo připravovat z dalších a dražších surovin, následně se dalo zakoupit i v cukrárnách

Nejoblíbenějšími druhy v Česku jsou vanilkové rohlíčky, linecké koláčky, kokosové kuličky či plněné košíčky.

Koledy

Koleda označuje původně píseň, kterou děti zpívaly během velkých křesťanských svátků při obcházení jednotlivých domů, kdy „si koledovaly“ o výslužku, kterou představovalo především jídlo nebo pití. Tento zvyk se dnes udržel už pouze na vsích. Postupně však se slovo koleda stalo označením písně s vánoční tematikou, původně s náboženským obsahem, v posledním století však i bez něho. Tradiční koledy mají silnou melodii, často založenou na středověkých sborových vzorech, a sloku následovanou refrémem, často zpívaným sborově.

Historie křesťanských vánočních koled sahá do 13. století, podle legendy je autorem první koledy svatý František z Assisi (1181–1226). Vánoční koledy se zpívaly původně pouze během doby vánoční, v posledním půlstoletí se však oproti původní tradici zpěvu adventních písní a rorát začaly zpívat již během adventu.

Některé známé koledy:

Narodil se Kristus Pán je česká vánoční píseň, původně husitská z 15. století.

Chťic, aby spal je česká barokní koleda. Autorem koledy je Adam Václav Michna z Otradovic. Uveřejnil ji roku 1647 v kancionále Česká mariánská muzika.

Tichá noc (německy *Stille Nacht*) je jedna z nejznámějších vánočních písní. Poprvé ji uvedli učitel a varhaník Franz Xaver Gruber a tamní kaplan a básník Joseph Mohr v kostele sv. Mikuláše v rakouském městě Oberndorf u Salzburgu na Štědrý večer v roce 1818. Dnes je přeložena do 300 jazyků a nářečí, včetně češtiny, jako píseň je zpívána po celém světě. *Stille-Nacht-Kapelle* (Kaple Tiché noci) v Oberndorfu je dodnes turistickou atrakcí.

Dobrý král Václav (anglicky *Good King Wenceslas*) je oblíbená anglická koleda zpívaná při příležitosti svátku sv. Štěpána (26. prosince). Koleda vypráví o dobrém panovníkovi Václavovi, vlastně českém knížeti svatém Václavovi, který pomáhá chudému poddanému, koná i zázraky.

Stromeček

Tradice zdobení stromku pochází z německých měst. Zpočátku nebyl zdoben svícemi. Ozdobené větve rozdávali i koledníci. Podle tradice a také podle první zmínky se stromek zavěšoval nad štědrovečerní stůl, ovšem špičkou dolů. Nejstarší zmínka pochází z roku 1570 z kroniky německého města Brémy. V jednom cechovním domě připravili dětem řemesníků jedličku ověšenou jablky, datlemi, preclíky, ořechy a papírovými růžemi. Autor zajímavého nápadu je neznámý, ví se jen, že novinka měla úspěch a nezapadla. Ujímá se nejprve ve městech, poté na venkově, zvyk zdobení stromečku převzaly protestantské rodiny, v katolických se ještě dlouho stavěly jen betlémy. Vánoční stromky měly ochrannou funkci. Do soukromých prostor začal stromek pronikat v polovině 17. století, německé prostředí ale opouští až v 19. století, kdy už zdobila celá Evropa, v Anglii zpopularizovala zvyk královna Viktorie, když se v roce 1848 nechala s dětmi před stromkem vyfotografovat. Tradice vánočních stromů v Bílém domě (USA, Washington) je velmi známá a sahá podle některých zdrojů až do poloviny 19. století. O výzdobu se stará první dáma, od roku 1961 bývá výzdoba stromku vždy nějak tematicky zaměřená.

Vánoční stromky v Česku

V Česku nemá vánoční stromek dlouhou tradici. Ředitel pražského Stavovského divadla Johann Karl Liebich připravil svým přátelům překvapení, když nechal doma v libeňském zámečku ozdobit v roce 1812 jedličku. Nový zvyk se však začal prosazovat jen pozvolna, a to až ve 40. letech 19. století v bohatých pražských měšťanských rodinách. Do venkovských stavení pronikaly ozdobené vánoční stromečky pomaleji: Až do první světové války bývala v mnoha domácnostech pouze ozdobená smrková nebo jedlová větev. K prvorepublikovým Vánocům už stromek běžně patřil. Stromek se umísťoval zpočátku pod strop kvůli nedostatku místa. Visel připevněný za špičku nad stolem v rohu místnosti. Aby déle vydržel, pomohlo zapíchnutí do jablka či řepy, sál z nich vlhkost. Stromečky se zdobily sladkým pečivem, perníkem a především ovocem – jablky nebo hruškami, mandlemi či rozinkami. Zřejmě roku 1860 se na stromečku v Čechách poprvé rozsvítily lojové svíčky.

Dnes lidé doma mívají obvykle borovice, jedle, smrky nebo umělé stromky. Na náměstí či návsi se často umísťují velké vánoční stromy. Poprvé byl tento Strom republiky postaven na brněnském náměstí Svobody spisovatelem Rudolfem Těsnohlídkem. Pohnula ho k tomu událost, kdy s přáteli našli v zimě v roce 1919 v bílovickém lese prochládlé děvčátko. Tento prožitek ho zasáhl natolik, že se o Vánocích v roce 1924 rozhodl vztyčit na náměstí strom, a pod ním uspořádat sbírku na pomoc všem opuštěným dětem. Jedním z nejslavnějších českých vánočních stromů byl 24 metrů vysoký smrk z Beskyd, který ozdobil o Vánocích 1999 vatikánské Svatopetrské náměstí.

Vánoční ozdoby

Vánoční ozdoby se staly hitem od poloviny 19. století. Na trh se dostaly skleněné ozdoby ve tvaru pestře malovaného ovoce či oříšků. V Čechách se ozdoby vyráběly především na Jablonecku, na Železnobrodsku a Teplicku.

Lidé krášlili stromky i jinak, a to ozdobami z vaty, vosku či slámy. Novinkou začátku minulého století byly dekorace z malovaného kartonu posypané drobnými skleněnými kuličkami.

Vánoční zvonečky jsou tradičními dekoracemi a patří nezbytně i k moderním vánočním svátkům. Ozdobí stromek i pokoje, na zvoneček zvoníme před rozdáváním dáreků a navodí slavnostní atmosféru plnou těšení. Vánoční ozdoby v podobě zvonečků mohou být zhotoveny z různých materiálů.

Betlém

Betlém nebo též jesličky je plastické zobrazení scény narození Ježíše Krista.

Ústředním tématem je Svatá rodina, Panna Maria a svatý Josef v nuzném chlévě pečující o právě narozeného Ježíška, který leží na seně v jesličkách. Pastýři a orientální Tři králové přinášejí dary, scéna bývá doplněna i zvířaty (volem, oslíkem, ovce) a případně andělem svolávajícím „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle“. Betlémy byly a jsou vytvářeny z nejrůznějších materiálů: dřevěné, keramické, papírové, perníkové aj. V některých místech je i tradice živých betlémů, kde postavy jsou představovány živými lidmi ve formě buď statického výjevu nebo i hrané scény.

Jesličky jsou zemědělské zařízení pro zakládání sena ve chlévě a Maria do nich Ježíše položila podle Lukášova evangelia, protože nebylo jiné místo k ubytování.

Jmelí

Jmelí, posvátná rostlina keltských druidů, do domu přináší štěstí, odvahu a lásku. Nejmocnější je jmelí darované. Zavěšovalo se do domů na ochranu před ohněm, čarodějnicemi a zlými duchy. Také se tradovalo, že jmelí splní jedno přání každému, kdo je zašeptá do plamínku první zapálené svíčky na vánočním stromečku.

Do Čech se dostal zvyk zavěšovat jmelí do domu z Anglie. Keltové věřili, že přináší do domu štěstí, odvahu, lásku a plodnost, proto také dodržovali zvyk líbání. Muž směl na Štědrý den políbit pod zavěšeným jmelím jakoukoli ženu. Po každém polibku utrhli společně jednu bobulku, až na tu poslední. S tou se pak jmelí nechávalo viset až do příštích Vánoc.

Jmelí se v Čechách obvykle zavěšuje mezi dveře nebo nad jídelní stůl. Spolu s ním se v domě usídí také štěstí a odvaha. Tradije se také, že jmelí přináší ochranu před nemocemi. Ale pozor, to funguje, jen když jmelí dostanete darem. Štěstí se totiž nedá koupit.

Pokud dostanete mezi Vánoce a Novým rokem pod jmelím polibek, budete mít štěstí v lásce. Také se tradoje, že žena, která má u sebe kousek jmelí, snadněji otěhotní.

Bílé bobule na jmelí obsahují lepivá semena. Díky tomu prý jmelí dokáže spojit dvě osoby opačného pohlaví nebo také udržet (slepit) vztah mezi nimi.

Čím více bobulek na jmelí je, tím více štěstí Vám přinese v Novém roce. Jmelí si ponechte do dalšího roku, kdy dostanete darem nové.

Betlémská hvězda

Vánoční neboli betlémská hvězda se objevila nad výjevem klanění mudrců z východu na obraze poprvé v roce 1304. Italský malíř a architekt Giotto di Bondone tento nebeský úkaz, který měl podle Matoušova evangelia dovést tři mudrce z východu až do Betléma k Ježíškovi, poprvé zpracoval jako obří hvězdu s chvostem. Dílem zvaným Klanění vyzdobil kapli rodiny Scrovegni v italské Padově. Inspiroval se vlastní zkušeností s pozorováním Halleyovy komety. Zážitek ho tak fascinoval, že se rozhodl úkaz na nebi při narození Ježíše ztvárnit právě jako vlasatici.

O klanění mudrců či mágů z východu se nezmiňují všechna čtyři evangelia, ale pouze Matoušovo. V jeho verzi přišla trojice mudrců z východu do Jeruzaléma, aby se poklonila novému židovskému králi. Nejprve tyto vážení muži navštívili krále Herodese, aby mu sdělili, že hvězda na nebi symbolizuje fakt, že se narodil nový židovský král. Herodes netušil, kde ho má hledat, proto vyzval mudrce, aby hvězdu následovali a pomohli mu dítě najít. Ti pak putovali za nebeským úkazem, jenž je dovedl až do Betléma k jesličkám. Herodes mudrce požádal, aby ho na zpáteční cestě informovali o tom, kde se Ježíš v Betlémě přesně nachází. Mudrcové se však ke králi nevrátili. Herodes tedy nechal v Betlémě povraždit všechny chlapce věkem odpovídající věku mesiáše. Ježíš však byl zachráněn, Josef s Marií s ním uprchli do Egypta. Po Herodesově smrti se rodina vrátila do Galileje a usadila se v Nazaretu, proto dostal Ježíš přízvisko Nazaretský.

ŠTĚDROVEČERNÍ ZVYKY A TRADICE V ČECHÁCH

Některé lidové zvyky, provozované 24. prosince, pocházejí dokonce ještě z předkřesťanské doby. Kolem roku 1400 popsal sedm nejběžnějších českých lidových tradic, spojených se Štědrým večerem, benediktinský mnich Jan z Holešova. Těmito zvyky byly:

- půst
- pohoštění a almužna
- vzájemné obdarování zabalenými dary
- podávání bílého pečiva v podobě klínu či pletence (patrně vánočka)
- pojídání a krájení ovoce
- chození na koledu a karneval masek
- kladení slámy na podlahu kostelů a příbytků

Ráno na Štědrý den se má celá rodina **umýt v potoce nebo u studně**, aby byli všichni celý následující rok zdraví a silní. Preventivní účinek má **běhání ve sněhu naboso** – chodidly do těla pronikne imunita proti všem nemocem. Bosou nohou šlápnout těsně před večeří na sekeru ležící na zemi – dotyčný pak nebude mít revma a bolesti kloubů a nohou.

Na Štědrý den se zachovává až do večera přísný **půst**. Zde se však nejedná o klasický půst, ale o opravdové hladovění. Půst jako takový je období, kdy se mohou požívat jen postní jídla, na Štědrý den se nesmí jíst vůbec nic. Jde o velmi starou tradici obestřenou dodnes tajemstvím. Půst brali lidé velmi vážně. Dětem, které se nemohou dočkat, se slibuje, že vydrží-li nejíst, uvidí **zlaté prasátko**. Zlaté prasátko je česká vánoční pověra, která vznikla už ve středověku (jde třeba o odraz zrcátka na zdi).

Ke společné večeři se zasedá, když vyjde **první hvězda**, která přináší konec půstu.

Vánoce byly dobou prezentované štědrosti. Proto se nechávalo **u stolu jedno místo volné**, jednak pro duše zemřelých z rodiny, jednak pro náhodně příchozího hosta či poutníka. **Svázání nohou stolu řetězem** znamenalo udržet rodinu a majetek pohromadě.

Sedláci dávali **pod stůl slámu**, aby byla příští rok úroda a také, aby připomněli, že se Ježíšek narodil ve chlévě. Pod talíře se štědrovečerní večeři se dává několik **kapřích šupin**, které mají přinést všem po celý rok dostatek peněz.

Bohatší svátky si užila také zvířata, jimž hospodáři přilepšovali. Nezapomínali ani na stromy, k ovocným zakopávali rybí kosti, aby posílili úrodu. Zbytky ze štědrovečerní večeře se jednak dávaly zvířatům, jednak se vhozovaly do ohně a vody, aby si hospodyně naklonila tyto živly a nedošlo k požáru či povodni.

Štědrovečerní stůl plnily různorodé, i když skromné pokrmy, mělo by jich být devět, protože devítka je nejvyšší jednociferné číslo. Dříve lidé u nás nejčastěji jedli černého kubu, pokrm vařený z krup, sušených hub a někdy uzeného masa, součástí večeře musel být hrách, někdy ve sladké podobě a také jahelná kaše s medem, ovoce, vánočka. Na stůl patřila také medovina nebo punč. V současné době v Česku je tradiční štědrovečerní **večeří rybí polévka a smažený kapr s bramborovým salátem**. Na stole nesmí chybět cukroví a ovoce – čerstvé i sušené a ořechy.

Ořechy-hlava rodiny po štědrovečerní večeři rozlouskla ořech. Byl-li hezký a celistvý, pak i rodina bude žít další rok v pokoji a štěstí. Když se natrefilo na špatný ořech, znamenalo to nemoc a smrt v rodině.

Rozkrajování jablka – po skončení štědrovečerní večeře hlava rodiny překrojí jablko napříč. Obě poloviny pak ukážou, jak to bude s rodinou příští rok. Pokud jádra v jádřinci tvoří hezkou hvězdičku, všichni se příští rok sejdou ve zdraví. Mají-li ovšem jádra tvar kříže, někdo těžce onemocní nebo zemře. Někde si každý rozkrojí své jablíčko sám. Jablka byla dobrým završením bohaté večeře, neboť podporují trávení a pomáhají při přejedení se.

Házení střevicem – svobodné dívky házejí přes hlavu svůj střevec. Obrátí-li se špička střevice na zemi patou ke dveřím, dívka zůstane tento rok doma, pokud ale špička směřuje do dveří, odstěhuje se nebo vdá.

Skořápky: Tradičním vánočním zvykem je pouštění lodiček, které by mělo ukázat, koho čeká dlouhý a šťastný život, nebo kdo vycestuje daleko od domova. Pro každého člena rodiny musí být připravena jedna lodička, např. skořápka vlašského ořechu s drobnou svíčkou uvnitř nebo s knotem zalitým voskem, nebo plovoucí svíčka. Každý vypouští svou vlastní loďku do vody sám. Pokud chce zodpovědět nějakou konkrétní otázku týkající se rodiny, lásky, práce, úspěchů, zdraví nebo majetku, měla by být zcela jasně formulována a měl by ji pokládat v okamžiku, kdy bude zapalovat svíčku a vypouštět ji na vodu.

Jak si vyložit chování lodičky, když ...

- zůstane u břehu-v příštím roce vás nečekají žádné změny, zůstanete doma.
- dopluje daleko-vydáte se na cesty, vaše plány by se měly vydařit.
- se při plavbě dotýká jiné lodičky-čeká vás láska a dobré mezilidské vztahy, čím déle lodičky plují vedle sebe, tím bude vztah pevnější.
- utvoří kruh s ostatními-můžete se těšit na bezproblémové soužití, vzájemnou úctu, přátelství a toleranci.
- se ocitne uprostřed ostatních lodiček-potřebuje ochranu a pomoc.
- se točí v kruhu-jste nerozhodní, budete přešlapovat na místě.
- vydrží nejdéle nad vodou, nebo svíčka dlouho svítí-čeká vás dlouhý a šťastný život.
- se okamžitě potopí-veškerá snaha zlepšit svou situaci bude marná.
- se po chvíli potopí-vlastním přičiněním nebo hrou náhod se vaše snažení přes dobrý začátek mine účinkem.
- je jedna lodička mimo rodinný kruh-její tvůrce v nadcházejícím roce rodinu opustí.
- lodička sama dopluje k druhému břehu-úspěšně a bez pomoci získáte to, po čem toužíte.
- lodička potopí jinou lodičku-majitel „zlé“ lodičky chce své plány uskutečnit za každou cenu. Pokud jde o lodičky partnerů, znamená to rozchod či vážnou krizi. Jsou-li to lodičky sourozenců, jde o žárlivost.

- váhavá lodička, která se drží nejprve u břehu a pak vypluje, dorazí na protilehlý břeh-po počátečních zmatcích najdete správnou cestu k uskutečnění svých cílů.
- lodička nabere vodu, ale přesto dorazí k druhému břehu-svůj záměr uskutečníte s odřenýma ušima.
- lodička mění partnery a vždy se na nějakou dobu připojí k jiné-budete hledat sami sebe a ujasňovat si své plány a touhy.
- zhasne svíčka v okamžiku, kdy vyslovujete svou otázku-jste neupřímní k sobě i k ostatním.
- zhasne svíčka v plující lodičce, která se sice nepotopí, ale zůstane v přístavu-je vám ve skutečnosti záležitost, na kterou jste se ptali, lhostejná.
- lodička se připojí k jiné a té zhasne svíčka-svým chováním zapříčiníte ztrátu lásky či odmítnutí.

Čáry s medem – starý slovanský zvyk – natření medu na tvář zabezpečí lásku všech po příští rok. Med symbolizuje spojení rodiny.

Lití olova – roztavené olovo se nalilo do studené vody a ze vzniklého přítomní hádali, co je čeká v příštím roce.

Co se nesmí o Štědrém večeru:

Od štědrovečerní tabule podle pověry nesmí vstávat od stolu nikdo, dokud všichni nedojedí, aby rodina zůstala pohromadě. Podle pověry ten, kdo od stolu vstane, do roka zemře. V jiných rodinách se směla vzdalovat pouze hospodyně. Jinde zase právě hospodyně nemá vstát od štědrovečerní večeře, protože by slepice nenesly.

O Štědrém večeru se rozhodně nesmí věšet prádlo, protože by se během roku mohl někdo oběsit.

Na Štědrý den nic nekupujeme, nepůjčujeme ani neprodáváme. Přineslo by nám to neštěstí.

Na Štědrý den se nesmí čistit chlévy a stáje, pak by dobytek kulhal.

Nesmí se zametat, aby z domu nebyli vymeteni duchové mrtvých, kteří v tyto dny přicházejí navštívit živé.

Nesmí se šít a plést, aby myši nezničily úrodu.

Vánoční dárky

První zmínky o vzájemném obdarování se objevují již ve starověkém Římě. Nedílnou součástí Vánoc se však dárky staly až v 19. století. Bylo zvykem obdarovávat členy rodiny, ale i služebnictvo. Domácí chasa například dostávala ošacení nebo malou finanční částku na přilepšení k celoroční mzdě. Dárky se dávaly také žebrákům nebo tulákům bez domova, kteří v době křesťanských svátků zaklepali na dveře bohatších domácností. Na počátku 20. století, v dobách hospodářské prosperity, se pod vánočním stromkem vedle potřebných věcí stále častěji objevovaly drobnosti a hračky pro radost. V chudých letech mezi dárky byly i části oblečení.

Dárky jsou jedním z hlavních atributů moderních Vánoc. Předávání darů byl běžný zvyk u římské oslavy Saturnálií, starobylého svátku, který se konal na konci prosince. Tím se mohly inspirovat vánoční zvyky.

Ježíšek

Ježíšek přináší vánoční dárky dětem tajně po východu první hvězdy 24. prosince a nikdy nebývá při nadělování spatřen. Po štědrovečerní večeři a zazvonění zvonečkem se vchází do místnosti s rozsvíceným vánočním stromečkem a následuje společné rozbalování vánočních dárků (oproti zemím, kde se dárky rozbalují až ráno 25. prosince).

Ježíšek (též Jezulátko, německy Christkind = dítě Kristus) je zdrobnělinou jména Ježíše Krista, jehož narození slaví křesťané o Vánocích. Ježíšek (německy Christkind, maďarsky Jézuska a Ježíško ve slovenštině) rozdává dárky v České republice a na Slovensku, v Rakousku, jižním Německu, Maďarsku, Lichtenštejnsku, Jižním Tyrolsku (severní Itálie), ve Švýcarsku a v dalších spíše katolických zemích. Ačkoliv je Ježíšek původně výmyslem protestantského severu, paradoxně se jeho tradice udržela

právě v katolické oblasti. Umělecká ztvárnění vánoční nadílky s Ježíškem, kdy je vyobrazen jako dítě v bílém rouchu se svatozáří kolem hlavy a v doprovodu andělů, jsou poměrně vzácná.

Postavy rozdávající dárky v Evropě

V křesťanské Evropě se dárky dávaly při několika různých příležitostech, s nimiž souvisí i představa „dárce“, který je nosí a rozdává.

Velmi starou tradici mají dárky, které 6. prosince nosí svatý Mikuláš. Zkomolením jména Mikuláš vznikl už v 17. století **holandský Sinterclaas** i **britský Father Christmas**. předloha pozdějšího Santa Clause. Velmi podobný je i německý **Weihnachtsmann**. Ve Francii se dárky dávají 25. prosince, a nosí je **Père Noël**, který naděluje komínem do krbu, svátky však mají menší význam než třeba ve střední Evropě. V severských zemích nadělují **skřítkové**, ve Finsku **Joulupukki**, ve Švédsku skřítek **Jultomten**, v Norsku jiný skřítek **Julenissen**. V Řecku rozdává dárky od **svatý Basila** až na Silvestra, v předvečer liturgické slavnosti tohoto světce. V Rusku a na pravoslavné Ukrajině se dárky dávaly o svátku Epifanie 6. ledna, zvyk však nebyl příliš rozšířen. V Sovětském svazu bylo v rámci boje proti náboženství ve 30. letech 20. století slavení Vánoc zakázáno a zaveden nový zvyk: dárky dává na Nový rok **Děda Mráz**, velmi podobný Santa Clausovi. **Santa Claus**, zkomolenina svatého Mikuláše, je v současnosti asi nejrozšířenější vánoční dárce. Je to postava amerického původu, která vznikla v polovině 19. století. Zobrazuje se jako veselý obtloustlý muž v červeném plášti, který jezdí na saních tažených soby zejména na Boží Hod vánoční (25. prosince).